

Prikaz pokreta u likovnim radovima djece predškolske dobi

Kornet, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:078120>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Maja Kornet

**PRIKAZ POKRETA U LIKOVNIM RADOVIMA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Čakovec, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(ČAKOVEC)**

Maja Kornet

**PRIKAZ POKRETA U LIKOVNIM RADOVIMA
DJECE PREDŠKOLSKE DOBI
Diplomski rad**

**Mentorica rada:
prof. dr. art. Kristina Horvat Blažinović**

Čakovec, rujan 2024.

ZAHVALA

Iskreno zahvaljujem svojoj mentorici, prof. dr. art. Kristini Horvat Blažinović, na velikoj stručnoj podršci, radu, strpljenju, idejama i vođenju tijekom izrade diplomskog rada.

Hvala maštovitoj, nasmijanoj i veseloj djeci dječjeg vrtića „Čarolija“ na sudjelovanju u ovom istraživanju.

Zahvaljujem svojoj kolegici Katarini na nesebičnoj pomoći i uskakanju kada je zapelo tijekom izvođenja i pisanja diplomskog rada.

Hvala mojoj Marti na neizmjernoj podršci i pomoći tijekom cijelog fakultetskog obrazovanja.

Hvala mom zaručniku Žarku na strpljenju, podršci i vjetru u leđa u kojem god smjeru krenula.

Hvala mojoj obitelji koja me podržala u odabiru mog poziva, bez koje moje studiranje ne bi bilo moguće.

Hvala svim mojim prijateljima koji su bili uz mene i moje studiranje učinili ljepšim putovanjem.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	LIKOVNA UMJETNOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI.....	2
2.1.	Likovni elementi	3
2.1.1.	Točka.....	3
2.1.2.	Crta	4
2.1.3.	Boja	4
2.1.4.	Ploha.....	5
2.1.5.	Površina.....	5
2.1.6.	Volumen	5
2.1.7.	Prostor	5
2.2.	Važnost likovnog izražavanja	6
2.3.	Analiza dječjeg crteža	7
2.4.	Uloga odgojitelja u poticanju dječjeg likovnog stvaralaštva	9
3.	POKRET	10
3.1.	Važnost kretanja u ranoj i predškolskoj dobi.....	10
4.	PRIKAZ POKRETA U DJEČJEM CRTEŽU	13
4.1.	Faza izražavanja primarnim simbolima (faza šaranja).....	13
4.2.	Prikaz ljudskog lika u fazi složenih simbola.....	14
4.3.	Faza sheme i faza početnog realizma.....	15
5.	LIKOVNI PROJEKT U VRTIĆU.....	16
5.1.	Cilj projekta	16
5.2.	Istraživačka pitanja	17
5.3.	Hipoteze	17
5.4.	Sudionici projekta	17
5.5.	Vrsta, metoda, tehnika i instrumenti istraživanja.....	17
6.	LIKOVNE AKTIVNOSTI U VRTIĆU	19
6.1.	Inicijalna aktivnost – prikaz vlastitog tijela u pokretu	19
6.1.1.	Dječji likovni radovi i osvrt na radove	20
6.2.	Promatranje i crtanje prijatelja/ica u plesnom pokretu	21
6.2.1.	Dječji likovni radovi i osvrt na radove	22
6.3.	Nemogući pokreti - prostorna instalacija	24
6.3.1.	Dječji likovni radovi i osvrt na radove	26
6.4.	Ocrtavanje tijela – prikaz pokreta kroz faze pokreta	28
6.4.1.	Dječji likovni radovi i osvrt na radove	29

6.5. Ja i moja sjena	29
6.5.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove	30
6.6. Moja sjena se kreće – moje boje.....	31
6.6.1 Dječji likovni radovi i osvrt na radove	32
6.7. Sportski pokret – oblikovanje aluminijskom folijom	33
6.7.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove	34
6.8. Moj lik u pokretu.....	36
6.8.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove	37
6.9. Završna aktivnost – prikaz vlastitog tijela u pokretu	38
6.9.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove	38
7. RASPRAVA.....	40
8. ZAKLJUČAK	41
Literatura	42
Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	44

Sažetak

Ovaj rad navodi i opisuje razvoj umjetnosti, njezinu važnost kroz povijest te se navode grane umjetnosti nastale razvojem društva. Likovne umjetnosti prema sredstvima izražavanja dijelimo na: crtež, grafiku i slikarstvo (vezani za plohu) te kiparstvo i arhitekturu (u prostoru). Dječje likovno stvaralaštvo započinje spontano, već u najranijoj dobi kada dijete istražuje svijet oko sebe. Dijete osjeća unutarnju potrebu i poriv za istraživanjem i stvaranjem što je tipično za svu djecu svijeta. U radu se ističe važnost dječjeg likovnog izražavanja od najranije dobi pa sve do faze realizma, a u tome mu pomaže odgojitelj koji dijete usmjerava i pomaže mu u istraživanju i slobodi izražavanja. Ako dijete pravilno ne zadovolji svoju potrebu za likovnim stvaralaštvom, bit će nezadovoljno sobom što će se manifestirati u odrasloj dobi putem nepoželjnih ponašanja. Odgojitelj treba biti likovno educiran kako bi mogao na pravilan način analizirati dječji likovni rad. Dječji rad prožet je iskrenošću, različitim emocijama, slobodan je i maštovit. Putem dječjeg rada odgojitelj može iščitati kako se dijete osjećalo tijekom stvaranja, u kojoj se razvojnoj fazi nalazi, je li nadareno, koja mu je boja najdraža, te tako bolje upoznati dijete.

U sklopu ovog rada provedeno je kvalitativno likovno istraživanje s djecom starosne dobi od 6 i 7 godina koja su različitim likovnim aktivnostima istraživala pokret. Likovnim aktivnostima djeci se želio približiti pokret, njegova složenost i izgled posture tijela tijekom izvođenja neke radnje. Ujedno se djeci tijekom istraživanja željelo omogućiti isprobavanje i istraživanje kroz različite likovne tehnike. Nadalje, ovim se radom djecu željelo potaknuti na različite oblike kretanja te na promišljanje o zdravim navikama.

Ključne riječi: pokret, razvojne faze pokreta, likovna umjetnost, likovna aktivnost, dijete

Summary

This paper outlines and describes the development of art, its importance since ancient times, and the branches of art that have emerged with the development of society. The visual arts, according to their means of expression, are divided into drawing, graphic arts, and painting (which are related to surfaces) and sculpture and architecture (which exist in space). Children's artistic creation begins spontaneously, even at an early age, when a child explores the world around them. A child feels an inner need and drive for exploration and creation, which is typical for all children worldwide. The paper highlights the importance of children's artistic expression from the earliest age up to the stage of realism, aided by an educator who guides the child and helps in exploration and freedom of expression. If a child's need for artistic creation is not properly satisfied, the child will become dissatisfied with themselves, which will manifest later in adulthood through undesirable behaviour. The educator must be artistically educated to properly analyse the child's artwork. A child's work is filled with honesty, various emotions, and is free and imaginative. Through the child's work, the educator can discern how the child felt during creation, in which developmental stage the child is, whether the child is gifted, what their favourite colour is, and thus get to know the child better. In this paper, qualitative artistic research was conducted with children aged 6 and 7, who explored movement through various artistic activities. The goal of these artistic activities was to bring the concept of movement closer to the children, its complexity, and the appearance of body posture during the execution of certain actions. During the research, children were also encouraged to experiment and explore with various artistic techniques. Furthermore, this paper aimed to encourage children to engage in various forms of movement and to reflect on healthy habits.

Keywords: movement, developmental stages of movement, visual art, artistic activity, child

1. UVOD

Umjetnost je sveprisutna u svakodnevnom životu još od davnih dana. Svakodnevno nas okružuje i u nama potiče osjećaj za estetikom, pobuđuje osjećaj za lijepo. Umjetnost je u početcima bila jedinstvena, ali s razvojem društva podijelila se na različite grane: kiparstvo, slikarstvo, arhitekturu, film, ples, glazbu, glumu i strip. Likovna umjetnost je, prema Grgurić i Jakubin (1996), oblik umjetnosti koji za komuniciranje koristi likovni jezik. Prvenstveno je vizualna, odnosno doživljavamo je gledanjem. Dječje likovno stvaralaštvo započinje vrlo rano. Ono započinje spontano, u djetetu budi znatiželju i želju za istraživanjem. U prvih nekoliko godina djetetova života (od 1. do 3. godine) vlada faza šaranja u kojoj su bitne akcija i ekspresija. Kasnije se u dječjim likovnim radovima javljaju sve složeniji, jasniji i realističniji simboli koji vode k fazi realizma i prikazu ljudskog tijela u dječjim crtežima. Željna zadovoljavanja svojih likovnih potreba, slobode i istraživanja, djeci rane i predškolske dobi pomaže odgojitelj. Odgojitelj, prema autorima (1996), mora biti likovno obrazovan, razumjeti i poznavati likovni jezik i njegova načela, pružati poticajnu okolinu, potrebno vrijeme i kvalitetan likovni materijal i pribor. Kako bi dijete što bolje moglo izraziti sebe, svoje emocije i maštu, potrebna je poticajna i kvalitetna motivacija. Prikaz figure u pokretu u dječjim likovnim radovima ne pojavljuje se često, stoga je bitno potaknuti dijete na isto. Kako bi bila motivirana za likovno stvaralaštvo, najbitnije je da djeca prije likovnog izražavanja dožive pokret, a najbolje je ako ga sama izvode prije likovnog izražavanja.

Provedbom istraživanja pokreta različitim likovnim aktivnostima u ustanovi za rani i predškolski odgoji i obrazovanje, cilj je bio saznati hoće li djeca drugačije prikazati tijela u pokretu u crtežima nastalim nakon tjelesnih aktivnosti, u odnosu na crteže koji prethode takvim aktivnostima. Također, ovim istraživanjem željelo se djecu potaknuti na svakodnevno kretanje i promišljanje o dobrobiti i važnosti tjelesnog kretanja, kao i o zdravim navikama. Nakon istraživanja kvalitativno su se analizirali i uspoređivali dječji likovni radovi te bilježile dječje izjave tijekom opisivanja likovnih radova. Ujedno je korištena metoda nestrukturiranog intervjua. Likovne radove djeca su opisala i analizirala s odgojiteljem, a isti su dokumentirani fotografijom.

2. LIKOVNA UMJETNOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Pojam „umjetnost” ne može se točno definirati jer ne postoji samo jedna, točna definicija, već mnogo različitih, što se može vidjeti iz njezinih različitih oblika i razdoblja u kojima je nastajala. Hrvatska enciklopedija objašnjava umjetnost kao „ukupnost ljudske duhovne djelatnosti s pomoću sredstava kojima se izražava estetsko iskustvo, uključujući stvaranje, stvoreno djelo i doživljaj djela“. Internetska biblioteka *Watchtower* ističe kako je pojam umjetnosti dobro objašnjen u *Webster's Ninth New Collegiate Dictionaryju* u kojemu se govori da je umjetnost „svjesna upotreba vještine i kreativne mašte, naročito u stvaranju estetskih predmeta”. Prema tome, umjetnost možemo definirati kao vječnu ljepotu koja svojim jedinstvenim izrazom nadmašuje vrijeme svog autora. Ona je subjektivan prikaz objektivne stvarnosti. U početku, umjetnost je bila jedinstvena i sveobuhvatna, ali s razvojem društva, podijelila se na različite grane prema materijalu i izrazu kojim se umjetnička djela oblikuju, a to su: kiparstvo, slikarstvo, arhitektura, film, ples, glazba, gluma, književnost i strip.

Likovna umjetnost kao oblik komuniciranja koristi likovni jezik, a od drugih umjetnosti razlikuje se po tome što nju doživljavamo prije svega vizualno, odnosno gledanjem. Likovne umjetnosti prema sredstvima izražavanja dijelimo na: crtež, grafiku i slikarstvo (koji su vezani za plohu) te kiparstvo i arhitekturu (koji su u prostoru). Dječje likovno stvaralaštvo započinje spontano, već u najranijoj dobi kada dijete istražuje svijet oko sebe. Dijete osjeća unutarnju potrebu i poriv za istraživanjem i stvaranjem što je tipično za svu djecu svijeta. Dječja sposobnost likovnog izražavanja je urođena, a rezultira razvitkom vizualnog i likovnog mišljenja (Grgurić i Jakubin, 1996). Ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u procesu likovnog izražavanja imaju veliku važnost, uvodeći djecu u svijet likovnosti, pružajući im mogućnosti eksperimentiranja i upoznavanja novih likovnih tehnika. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015) kreativnost navodi kao jednu od sastavnica cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa dječjeg vrtića te je utkana u sve segmente kurikuluma. Prema tome, dječji vrtić treba biti „mjesto stvaranja i izražavanja u različitim izražajnim formama“ (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, 2015, str. 36). Odgojitelji, kao stručnjaci, djeci trebaju osigurati mogućnost istraživanja i eksperimentiranja različitim medijima i materijama, pružiti dovoljno vremena i prostora za izražavanje i stvaranje, motivirati ih te pružiti pomoć i podršku ako ih dijete zatreba. Tijek likovnog procesa kod djece predškolske dobi od izuzetne je važnosti. Također, odgojitelj treba vrednovati trud, napor i utrošeno vrijeme koje je dijete uložilo u proces izrade nekog rada.

Brešan (2012, str. 17) navodi kako „svakom djetetu, usprkos psihofizičkim različitostima, likovni radovi likovno su izražavanje koje je potrebno otkriti, razvijati, poticati i zaštititi. Radovi odišu svojom iskrenošću, neposrednošću, na neki su način izvor primarnih informacija čitavom svijetu.”

Oklobdžija (1990) navodi da je čovjek stvoren kao stvaralačko biće koje stalno mora pomicati granice u sebi i oko sebe. Isto tako, mora tražiti nešto novo, istraživati i otkrivati nepoznato, kako bi na kraju svega mogao kreirati druge svjetove. Od svijeta stvarnosti/realnosti put kreće prema utopiji, bila ona zaboravljena ili nedostignuta točka koju treba pronaći u vremenu i prostoru. Odgojitelj ima važnu ulogu u stvaranju poticajnog okruženja za učenje i otkrivanje vlastite samostalnosti i kreativnosti. Proces učenja najbolje se odvija u slobodnoj igri – kroz kreativnost, maštu, samoinicijativnost, slobodno kretanje i različite druge tehnike za razvijanje samosvijesti. Djeci treba dati slobode te im maknuti granice kako bi svoju kreativnost mogli što bolje iznijeti na vidjelo.

2.1. Likovni elementi

Likovni elementi su elementi koji se koriste u različitim odnosima pri oblikovanju likovne kompozicije. Oni su osnovni gradivni dijelovi umjetničkog djela koji se koriste za izražavanje ideja, emocija i priča kroz vizualnu umjetnost. Svaki od ovih elemenata doprinosi kompoziciji, stilu i poruci umjetničkog djela. Glavni likovni elementi su: točka, crta, boja, ploha, površina, volumen i prostor te kompozicijski elementi po kojima se likovni elementi međusobno sastavljaju i sređuju, a to su: kontrast, harmonija, ritam, ravnoteža, proporcija, dominacija i jedinstvo. Likovnim i kompozicijskim elementima oblikujemo u dvodimenzionalnom (plohi) i trodimenzionalnom prostoru. Za oblikovanje na plohi vezani su: crtež, grafika i slikarstvo, a za oblikovanje u prostoru: kiparstvo, arhitektura i urbanizam (Jakubin, 1999).

2.1.1. Točka

Točka u grafičkom smislu predstavlja najmanji grafički znak i ujedno je osnovna likovna i optička vrijednost. Jakubin (1999) u knjizi *Likovni jezik i likovne tehnike* piše: „Prazna površina papira izaziva u nama osjećaj čistoće, tišine, mira očekivanja. Svaki naš znak, svaka

naša intervencija na bijeloj plohi je događaj koji uznemiruje i koji daje određenu poruku. U prvom redu to su optičke pojave kao sustav odnosa bijele plohe i tamnog kontrasta.”

2.1.2. Crta

Matko Peić (1991) navodi kako je crta imaginarna granica koja dijeli dvije plohe ili dva volumena, dok Jakubin (1999) govori kako je crta osnovni likovni element crteža. Crtež je temelj svih oblika likovnog izražavanja – grafike, slikarstva, kiparstva i arhitekture. Razlikujemo linearne crteže u kojima prevladava crta, odnosno ona je temeljni likovni element, te tonske crteže koji su izvedeni svjetlom i sjenom, odnosno tonovima. Crte se dijele na: crte po toku (ravne crte, krivulje), crte po karakteru (tanke, debele, oštre, neoštre, kontinuirane, isprekidane, izlomljene, prozirne, guste, jednolične, nejednolične), crte po značenju (kontinuirane i obrisne crte, strukturne crte, teksturne crte). Crte same po sebi imaju psihološko djelovanje i simboliku, a mogu najizrazitije od svih likovnih elemenata izraziti puls, karakter, temperament i emocionalna stanja osobe koja crta. Vodoravna crta djeluje mirno i opuštajuće, dok okomita ili uspravna izražava kretanje, rast, život, radost. Blago valovite crte daju osjećaj nježnosti, blagosti, elegancije, dok su izlomljene grube i energične.

2.1.3. Boja

Jakubin (1999) govori kako riječ boja označava dva pojma. Prvi pojam označava fizikalnu osobinu svjetlosti. Tvari, ovisno o svojim kemijskim svojstvima, neke dijelove sunčeve svjetlosti apsorbiraju, a neke reflektiraju, pa zbog toga svijet doživljavamo obojenim. Raznovrsne frekvencije svjetlosti u čovjekovu vidnom organu stvaraju utiske različitih boja. Rastavljanjem sunčeve svjetlosti koja sadrži valove svih vidljivih frekvencija u neprekidnom spektru, kroz prizmu, dobiva se niz šarenih, spektralnih boja. Drugi pojam označava tvar za bojanje, koja ima svojstvo da oboji bezbojnu materiju. Postoje šarene (devet osnovnih boja spektra) i nešarene boje (crna, bijela i siva). Šarene boje, za razliku od nešarenih, imaju i svoj ton. Boje se dijele na osnovne ili primarne, sekundarne i tercijarne. Primarne boje su crvena, žuta i plava. Njihovim miješanjem dobivamo sekundarne boje: zelenu, narančastu i ljubičastu. Tercijarne nastaju miješanjem jedne osnovne boje s jednom sekundarnom bojom u različitim omjerima. Danas je općenito prihvaćena još jedna podjela boja prema Wilhelm Ostwaldu koji

boje dijeli na šarene ili kromatske i nešarene ili akromatske. Kromatske boje su sve boje unutar sunčevog spektra dok u akromatske ubraja bijelu, crnu i sivu (M. Peić, 1986).

2.1.4. Ploha

Ploha je element koji ima dvije dimenzije, dužinu i širinu. Shvaćamo je kao projekciju pojedinih odnosa punoga i praznoga, a s obzirom na to dijeli se na nerazvedene, razvedene, savijene i potrbušne. Osnovno svojstvo plohe je dvodimenzionalnost. Može biti ravna, zaobljena, napeta, izlomljena, nepravilna, geometrijska, obojena, svjetla, tamna, oštih i mekih bridova, mala ili velika, obla ili uglata. Plohe po svojstvu možemo podijeliti na: samostalne plohe (geometrijski likovi, slobodni likovi) i funkcionalne ili nesamostalne plohe.

2.1.5. Površina

Površina je vanjski izgled plohe. Njezina osnovna svojstva su: teksturalna svojstva (glatka – sjajna, glatka – nesjajna, hrapava – sjajna i hrapava – nesjajna) i fakturalna svojstva (označavaju postupke obrade likovnih djela).

2.1.6. Volumen

Svaki prostorni oblik ima svoj obujam, pa volumen možemo definirati kao obujam ili zapreminu nekog tijela u prostoru. Autor (1999) govori kako volumen može posjedovati unutarnji prostor ili biti zbijen i ispunjen nekom materijom koju tada nazivamo masa. Osnovna svojstva volumena možemo podijeliti na punu plastiku i reljef. Puna plastika oblikuje se kao tijelo u prostoru koje možemo sagledati sa svih strana, a dijeli se na kip ili statuu i na mobil. Reljef je grana kiparstva u kojoj se volumen oblikuje na plohi, a može se podijeliti na: visoki niski i uleknuti reljef.

2.1.7. Prostor

Pod riječju prostor podrazumijevamo dva pojma: trodimenzionalni prostor ili dvodimenzionalni prostor. Oni određuju i likovna područja: oblikovanje u trodimenzionalnom prostoru i oblikovanje na dvodimenzionalnom prostoru. Prema Jakubinu (1999) prostor je stvarnost u kojoj se krećemo i u kojoj živimo. Ima tri dimenzije: dužinu, širinu i visinu, a

vrijeme se ubraja u njegovu četvrtu dimenziju. Dijeli se na unutarnji prostor ili interijer te vanjski prostor ili eksterijer. Oblikovanje prostora dijeli se na: graditeljstvo, odnosno arhitekturu, urbanizam i hortikulturu.

2.2. Važnost likovnog izražavanja

Likovno izražavanje i pristup poučavanju i odgoju djece kroz likovnu umjetnost može se pratiti i proučavati kroz povijest. Davnih dana, „prvo što je čovjek, prije više od 10 000 godina, mogao grafički predložiti bio je crtež” (Bodulić, 1982, str. 9). Aristotel je tvrdio kako u mladim ljudima treba razvijati estetske kriterije i smisao za lijepo. Važnost likovnog odgoja djece nije prepoznata do 19. stoljeća. Likovno se obrazuje učiteljsko osoblje za izobrazbu arhitekata, zidara i kipara, odnosno likovno se izražavanje (risanje) koristilo u manufakturnoj proizvodnji. Kasnije likovni odgoj i obrazovanje prelazi u odgoj privilegiranih klasa. Umjetnost se razumijevala kao znanje i akcija, a vjerovalo se kako se umjetnost može naučiti. Tek krajem 19. stoljeća prepoznata je važnost i vrijednost dječjeg likovnog stvaralaštva. Mnogi pedagozi, kao što su Maria Montessori, Loris Malaguzzi i Frank Cizek koji se ujedno smatra „ocem kreativnog likovnog stvaralaštva”, ističu važnost pokretanja djeteta, razvijanja motivacije, senzorne osjetljivosti, sposobnosti promatranja, spontane ekspresije i kreativnosti s tendencijom učenja likovnog jezika te odgoja kroz likovnu aktivnost. Suvremeno shvaćanje djeteta polazi od djeteta kao kreativnog bića sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima. Djeca od najranije dobi pokazuju svoju sposobnost likovnog izražavanja, ona im je urođena, a razvija se s njihovim razvojnim sposobnostima. „Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje. S druge strane oduševljava ga materijal s kojim radi i sam proces rada te neposredna percepcija i pokreti. Za dijete su bitni doživljaj i akcija” (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 27). Dječji likovni rad je jezik koji je sam po sebi prikazan oblikom na površini ili u prostoru, ima redoslijed razvoja koji prati razvoj dječje motoričke, emocionalne i psihosocijalne sposobnosti. Djeca nisu umjetnici, ali su stvaratelji svojih radova u kojima prikazuju ono što znaju, izražavaju svoje emocije, isprobavaju i istražuju materiju kojom se izražavaju te tako komuniciraju i grade svoj stil (Brešan, 2012). Prema Grgurić i Jakubin (1996, str. 28), „zadovoljstva odraslih potječu iz djetinjstva”. Navedeno ukazuje da je već u najranijoj dobi važno djeci omogućiti slobodno i nesmetano likovno izražavanje kako bi zadovoljili svoju potrebu za istraživanjem i stvaranjem. Djeci treba omogućiti istraživanje i

manipuliranje različitim materijalima (prirodnim, plastičnim, neoblikovanim...), različitim teksturama materijala (glatkim, hrapavim, ostrim, zaobljenim...), omogućiti im i poticati ih na usavršavanje poznatih likovnih tehnika te im pružiti mogućnost upoznavanja novih likovnih tehnika. Ako dijete ne zadovolji svoju potrebu za izražavanjem, bit će nezadovoljno sobom što će se kasnije, u odrasloj dobi, manifestirati u nepoželjna ponašanja. Tijekom dječjeg likovnog izražavanja razvija se i sazrijeva fina motorika (psihomotorika ruke, šake i prstiju), a ujedno i ovladavanje olovkom, flomasterom i kistom. Dijete spoznaje okolinu oko sebe te prati njezin razvitak i promjene, što ujedno djeluje na potrebu i sposobnost prikazivanja okoline (od simbolizacije, intelektualnog realizma i vizualnog realizma).

2.3. Analiza dječjeg crteža

Dječji crtež označuje ekspresiju cjelovitog dječjeg bića za vrijeme likovnog stvaranja. Ponekad djeca mogu biti jako zadubljena u umjetničku aktivnost i produkt može sadržavati istinsku dubinu osjećaja i cjelovitosti, ili pak aktivnost može biti tek istraživanje novog materijala. Tada je crtež pokazatelj dječje žudnje ili oklijevanja u pokušajima ostvarivanja novog zadatka (Lowenfeld i Brittain, 1964). Poznavanje postanka i razvoja crteža omogućuje nam da sagledamo kako je dijete emocionalno i intelektualno doživljavalo svijet oko sebe i što je o njemu znalo. Bodulić (1982) objašnjava kako je dječji crtež postao objektom interesa mnogih stručnjaka – pedagoga, psihologa, sociologa i likovnih umjetnika. Dječji crteži su iskreni i spontani, bez laži i izmišljanja. Dijete crtežom iskazuje svoj stav, doživljava, znanja i emocije. Kako bi pravilno analizirali dječji crtež, treba razumjeti značenje komponenata razvoja. Stoga razlikujemo: emocionalni, intelektualni, fizički, perceptivni, društveni, estetski i kreativni rast. Emocionalni rast označava početak angažiranja djece u likovnom procesu, fleksibilnost u prilagođavanju na novonastale situacije te reguliranje i upravljanje emocijama. Dječji emocionalni rast vidljiv je kroz intenzitet uživanja u proces nastanka likovnog rada. Indikatori intelektualnog dječjeg rasta su: svjesnost o svom okruženju, aktivno korištenje znanjem, sposobnost prikazivanja svojeg odnosa prema okolini što upućuje na visoku intelektualnu sposobnost djeteta. Fizički rast vidljiv je u razvoju dječje vizualno-motoričke koordinacije. Dijete u fazi šaranja grčevito drži olovku među prstima, a zglobovi nepomični, kasnije se pomiče zglobovi ramena. Zatim dolazi do preciznosti u crtežima gdje se pokreću zglobovi šake i prstiju. Dijete u fizičkom rastu projicira svoje fizičke probleme u radove te izostavlja dijelove tijela. Perceptivni razvoj označava opažanje kroz umjetničko iskustvo (boju, oblik i prostor), odnosno kroz razvoj osjetila (taktilna, prostorna, slušna i kinestetička

percepcija). Društveni razvoj u dječjim crtežima prepoznatljiv je po pojavi ljudske figure, najčešće djetetu najvažnije osobe u životu. Crteži reflektiraju stupanj identifikacije prema osobnim iskustvima i iskustvima drugih. Estetski razvoj jest osnovna komponenta svakog umjetničkog iskustva. Estetski kriteriji baziraju se na individualnom, konkretnom umjetničkom djelu, na kulturi u kojoj je nastalo i na intenciji „iza” vidljive umjetničke forme. Kreativni rast manifestira se već kod malog djeteta (prvi tragovi na papiru, otkrivanje oblika, istraživanje) – dijete izražava nešto osobno na način koji je jedinstven. Kreativnost nije jednostavan proces i ne može se nametnuti, ona mora doći od djeteta (Lowenfeld i Brittain, 1964).

Bodulić (1982) govori kako dječje likovno stvaralaštvo posjeduje osobine umjetnosti kao i kod odraslih – primjenu istih likovnih elemenata, načela i tehnika. Ipak, dječji crtež odraz je dječje mašte, istraživanja, osjećaja, memorije i ekspresije. Ne postoje dva ista crteža, stoga je važno znati pravilno analizirati likovni rad. Petrač (2015, str. 33) navodi: „za kvalitetnu i potpunu analizu likovno-umjetničkog djela potrebno je vladati likovnim jezikom i temeljnim stilskim odrednicama...”. Huzjak (n. d.) pojašnjava kako likovna analiza znači raščlaniti likovno djelo na sastavne elemente (boja, ton, ploha, crta, točka, volumen, površina i prostor) i kompozicijske elemente (kontrast, ritam, ravnoteža, proporcija). Prilikom analize likovnog djela pažnja se obraća na motiv, materijal i tehniku.

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) ističu kako se analiza likovnog djela temelji na četiri cjeline umjetničke kvalitete djela, a to su:

1. osobno likovno iskustvo promatrača o umjetničkim djelima
2. spontane doživljajne reakcije na neposredan dojam o djelu
3. analize umjetničkog djela na osnovi navedenih kriterija; fizička pojava djela (motiv i tema, likovna tehnika, likovni jezik i likovna poruka), individualnost umjetnika (likovno-kreativne sposobnosti umjetnika, obilježja individualnosti i metoda oblikovanja, prostorno vremenski okvir nastajanja djela (vrijeme nastanka djela – stil i pravac, prostor nastanka, geografsko-klimatski okvir i nacionalna tradicija te socijalni okviri umjetnika, naručitelja i korisnika)
4. sintetičko doživljavanje likovnog djela i njegove osnovne poruke. (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010, str. 33)

Tijekom analize dječjih crteža, Herceg i suradnici (2010) ističu kako je važno obratiti pažnju na detalje koji se nalaze na crtežu. Važno je iščitavanje elemenata na papiru, njihova raspoređenost te međuočnos sastavnih i kompozicijskih elemenata. Važnost se pridaje i boji. Dijete u početku likovnog stvaralaštva, u fazi šaranja, ne obraća pažnju koju boju će koristiti,

bitno je istraživačko i ekspresivno djelovanje. Kasnije, dijete kroz boju izražava svoje emocije, može odabrati boju koja mu se najviše sviđa, a svaka boja kod djece ima određenu simboliku.

2.4. Uloga odgojitelja u poticanju dječjeg likovnog stvaralaštva

Odgojitelji, uz roditelje, kao jedni od djetetovih modela u najranijoj dobi trebaju osigurati poticajno okruženje u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Djeca u najranijoj dobi pokazuju želju i potrebu za istraživanjem i manipuliranjem različitim predmetima putem kojih razvijaju svoju maštu, slobodu i kreativnost. „Kreativnost obuhvaća splet obilježja intelekta i osobnosti, motivacije emotivnosti i drugih faktora koji u svojoj koncentraciji i usmjerenosti predstavljaju osnovu stvaralaštva (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 79). Kreativnost je termin koji obično koristimo za aktivnosti stvaranja novih ideja, pristupa ili aktivnosti. To je vještina koja se može razvijati te nije urođena osobina. Kreativnost se također može tumačiti kao proces koji uključuje stvaranje novih i postojećih ideja, pojmova i rješavanja problema. Odgojitelj djeci treba omogućiti poticajan prostor, vrijeme za stvaranje, dati slobodu te omogućiti kvalitetne likovne materijale i likovni pribor. Kvalitetni likovni pribor i materijali kojima djeca barataju od izuzetne su važnosti. Ako oni nisu kvalitetni, tijekom dječjeg likovnog stvaralaštva može doći do odustajanja, frustracije, pa čak i nezadovoljstva djece. Jednom kada djeca zbog loših i nekvalitetnih materijala ne uspiju u svojem stvaralaštvu, teško će opet htjeti to isto ponoviti, pa makar mi poboljšali kvalitetu likovnog materijala i pribora. „Odgojitelj potiče razvojni napredak djece, osuvremenjuje odgojno-obrazovni proces, posjeduje široku kulturu, otvoren je za novine, kreativan je, zna povezati pojave, promatra ih uopćeno, ima razumijevanja za život djece koji se razvija, teži socijalnoj pravdi, a uz sve to mora posjedovati stručna (likovna) i metodička znanja“ (Herceg i suradnici, 2010, str. 48).

Grgurić i Jakubin (1996, str. 107) ističu kako odgojitelj „mora biti likovno obrazovan da tolerira i ispravno vrednuje djetetov individualni likovni izraz, jer inače postoji opasnost od sugeriranja, što koči, čak blokira izvornost dječjeg likovnog izraza. Premda svjesni važnosti spontanog i slobodnog likovnog stvaralaštva, javlja se opasnost od utjecaja okoline (roditelja, odgojitelja, učitelja, bliže rodbine, medija) na dječje stvaralaštvo. Danas, kada je poznat cjelokupan razvoj crtanja kroz povijest umjetnosti, kao i metode rada i pravila rada, postoji opasnost „učenja“ crtanja. Crtanje se ne može naučiti, već se treba pratiti tijekom faze likovnog stvaralaštva, one se ne mogu ubrzati ili požuriti, potrebno je vrijeme i sloboda interpretacije (Bodulić, 1982).

3. POKRET

„Pokret je najvažnija funkcija egzistencije ljudskog organizma, a sve su druge funkcije povezane s njim, dakle pokret je uvjet života” (Jurko i sur., str. 11). Pokretom započinje i završava život. Dijete od rođenja svijet oko sebe istražuje pokretom – isprva okretanjem glave, micanjem prstiju i nogu, kasnije počinju složeniji oblici kretanja poput puzanja, a sve rezultira korakom, odnosno hodanjem. Dijete u fazi izražavanja primarnim simbolima, odnosno u fazi šaranja, započinje likovnim izražavanjem pokreta. Iako dijete nije nacrtalo ljudsko tijelo u pokretu, pokret je prikazalo vibrirajućim, titrajućim crtama, točkama ili mrljama, a kasnije pokret označuje spiralama ili kružnicama. U fazi sheme dijete počinje razumijevati složene oblike nastale kombinacijom različitih elemenata. U crtežima ljudskog lika postupno se pojavljuje profil, pokret i sve veća objektivnost u prikazu stvarnog svijeta. Bodulić (1982) govori kako djeca u svojim crtežima rijetko prikazuju figuru u pokretu. Kako bi se okušala u prikazivanju figure u pokretu, potrebna je motivacija djece od strane odgojitelja. Odgojitelj treba razumjeti složenost pokreta te djeci ponuditi motive koji će ih moći uvesti u prikazivanje pokreta, npr. djeca u pokretu, sportske igre, ples, igre zaleđivanja pokreta. Najbitnije je da djeca prije likovnog izražavanja dožive pokret, a najbolje je ako ga sama i izvode prije likovnog izražavanja.

3.1. Važnost kretanja u ranoj i predškolskoj dobi

Europska predadolescentna djeca (u dobi od 6 do 12 godina) provode 209 min/dan (64 %) svog školskog vremena u sjedilačkim aktivnostima, a provode samo 16 min/dan (5 %) u umjerenoj do intenzivnoj tjelesnoj aktivnosti. Autori navode kako su ovakvi statistički rezultati i više nego alarmantni, naročito jer se svakodnevno govori o jasnoj dobrobiti umjerenog do intenzivnog tjelesnog vježbanja za naše zdravlje. Također, sve više istraživanja pokazuje kako je umjerena do intenzivna tjelesna aktivnost pozitivno povezana s ključnim kognitivnim funkcijama koje su važne za školski uspjeh (W. de Greeff i sur., 2018).

Kretanje je osnovna ljudska potreba, osobito istaknuta kod djece od njihove najranije dobi. Od vremena kada se može samostalno kretati, a pogotovo nakon 18 mjeseci života, dijete je dovoljno ovladalo svojim tijelom da se može „istrošiti“ kretanjem. Tjelesna aktivnost jedan je od ključnih preduvjeta za zdrav i nesmetan razvoj djeteta, a može se provoditi u različita

vremena, na razne načine i na različitim mjestima. Kineziološke aktivnosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju predstavljaju različite vrste tjelesnog vježbanja za djecu rane i predškolske dobi koje proizlaze iz znanstvenih i stručnih spoznaja kineziološke metodike. Djeca putem odgojno-obrazovnog sustava uče kako razvijati i poboljšati vlastite osobine, sposobnosti, znanja i postignuća te tako doprinijeti vlastitom zdravlju.

Mišigoj-Duraković i suradnici (2018) navode kako tjelesna aktivnost osigurava djeci i mladima višu razinu tjelesnih funkcionalnih i motoričkih sposobnosti, optimalni sastav tijela, niži arterijski krvni tlak te veću količinu mišićne mase. Poticanje djece na tjelesne aktivnosti ima mnogo dobrobiti za dijete – ono tada razvija fizička, motorička i emocionalna obilježja. Dijete rane dobi kreće se veći dio dana, što mu je potrebno za rast i razvoj. U toj dobi razvijaju se koštano-vezivni i živčano-mišićni sustavi. Kretanje uvelike utječe i na rad organa za disanje što povećava izmjenu tvari, a pokreti pridonose normalnom razvoju središnjeg živčanog sustava. Tjelesna aktivnost također pozitivno djeluje na: promjene raspoloženja, sliku o vlastitom tijelu, kognitivno funkcioniranje, samopouzdanje, pobuđivanje kreativnosti i dječje mašte, vještinu savladavanja stresa, trauma i sl. (Žigman A., Ružić L., 2008). S pomoću tjelesne aktivnosti, osim što zadovoljava svoju potrebu za kretanjem i igrom, dijete usvaja navike, sportska pravila i ponašanje, upornost te gradi svoj karakter i identitet (Sever, 2015, prema Štrukelj, 2021).

Dječji vrtić, kao odgojno-obrazovna ustanova, ima dužnost svakodnevno obavljati različite kineziološke aktivnosti poput jutarnje tjelovježbe, šetnje ili aktivnosti tjelesne i zdravstvene kulture. Poticajno tjelesno vježbanje odgojitelji indirektno potiču različitim materijalima koje postavljaju u prostoru. Odgojitelji imaju mogućnosti, znanja i načine kako implementirati tjelesnu aktivnost, poboljšati motoričke sposobnosti i promovirati zdrav način života velikom broju djece iz raznih socio-ekonomskih skupina (Dvorski, 2015). Nedovoljna tjelesna aktivnost jedan je od javnozdravstvenih problema današnjice. Stoga je provođenje kineziološke aktivnosti i stjecanje svojevrsne rutine vježbanja u predškolskoj dobi od velike važnosti. Primarna odgojna zadaća u provedbi sata tjelesne i zdravstvene kulture je stjecanje korisnih i zdravih navika vježbanja, kretanja i življenja od rane i predškolske dobi.

Tjelesna aktivnost definira se kao svaki pokret tijela koji je izveden aktivacijom skeletnih mišića, a rezultira potrošnjom energije (WHO, 2010). Predškolsko dijete treba zadovoljiti osnovnu ljudsku potrebu za zdravim mentalnim i tjelesnim rastom i razvojem, uključujući kretanje kao jednu od najvažnijih potreba (Prskalo, Horvat i Hraski, 2013). Odgojitelji i roditelji imaju najvažniju ulogu u zadovoljavanju potrebe za kretanjem djece rane i predškolske dobi. Ta potreba jedna je od važnih zadaća odgojitelja koje se spominju u *Programskom usmjerenju*

(1991). Posljedično je pokret u dječjem interesu i u okviru likovnog izražavanja. Djeca nastoje dočarati pokret i kretanje koristeći se svojom dječjom logikom, simbolima, likovnim elementima i deformacijama tijela koja su u pokretu.

4. PRIKAZ POKRETA U DJEČJEM CRTEŽU

Djeca u svojim crtežima često prikazuju pokret na različite načine, ovisno o njihovoj dobi i razvojnim fazama. Mlađa djeca koriste različite linije kako bi prikazala kretanje. Linije su najčešće kružne, valovite, a često i prelaze rub papira. Koriste linije koje prate objekte kako bi prikazala smjer i brzinu kretanja. Na primjer, linije iza automobila ili lopte mogu sugerirati da se objekt brzo kreće. Djeca mogu crtati istu figuru u različitim fazama pokreta. Na primjer, osoba koja trči može biti prikazana u nekoliko različitih koraka, što stvara dojam sekvencijalnog pokreta. Tijekom faze složenih simbola djeca polako počinju koristiti različite položaje tijela kako bi prikazala pokret što znači da osoba s rukama i nogama u različitim položajima može označavati skakanje, plesanje ili trčanje. Djeca mogu koristiti cijeli papir kako bi prikazala kretanje kroz prostor. Ona mogu crtati osobu koja se kreće s jednog kraja papira na drugi, koristeći različite pozicije tijela i likovne elemente. Pokret može biti prikazan i kroz emocionalne izraze na licima figura, osmijeh ili izraz koncentracije prikazuju radost ili napor tijekom pokreta. Djeca mogu koristiti različite boje i teksture kako bi prikazala pokret. Svijetle boje i dinamične teksture prikazuju energičan pokret, dok tamnije boje i glatke teksture prikazuju sporiji ili smireniji pokret. Razumijevanje kako djeca prikazuju pokret u svojim crtežima može pružiti uvid u njihovo razmišljanje, osjećaje i percepciju svijeta oko sebe. Svako dijete ima jedinstven način izražavanja, pa je važno promatrati njihove crteže s pažnjom i razumijevanjem.

4.1. Faza izražavanja primarnim simbolima (faza šaranja)

Faza izražavanja primarnim simbolima ili faza šaranja dijeli se na dva razdoblja. Prvo razdoblje počinje otprilike u prvoj godini djetetova života i traje do druge ili treće godine, a karakterizira ga nesređenost i slučajnost. U ovom razdoblju crteži se sastoje od linija koje nastaju jednostavnim pokretima. Djetetova fina motorika nije razvijena, stoga dijete grčevito drži olovku među prstima, a zglob je nepomičan. Dijete pokreće ruku iz podlaktice naprijed-natrag te tako određuje smjer i duljinu linija, koje se često ponavljaju. Olovku rijetko podiže s papira, osim kada završi određeni pokret. Kasnije, kako zglob postaje pokretljiviji, dijete stvara manje figure, no pokreti prstiju još uvijek nisu razvijeni. Glavne osobine ove faze odražavaju razvoj motoričkih sposobnosti. Početkom treće godine djeca počinju imenovati ono što

nacrtaju. Potrebna je doza mašte da bi se prepoznali oblici u njihovim crtežima. Dijete često započinje crtež bez jasne ideje, ali prve linije postaju inspiracija zahvaljujući sličnosti s nečim poznatim, što djetetu daje nove ideje za stvaranje. Davanje imena crtežu važan je korak u razvoju mišljenja jer djeca počinju razumijevati povezanost između linija na papiru i objekata ili događaja iz stvarnog života.

Drugo razdoblje karakterizira kontrolirano crtanje. Ruka se više ne pomiče iz podlaktice, već se pokreti počinju izvoditi iz lakta i prstiju. U dječjim radovima javljaju se prve kružnice. Krug je prvi strukturirani oblik koji se pojavljuje, no ne označava okruglinu, već opću osobinu predmetnosti. U ovoj fazi brzo se pojavljuje lik čovjeka, koji je karakterističan i univerzalan. Dijete prikazuje ljudsku figuru kroz jednostavne kombinacije krugova, ovalnih oblika i ravnih linija. Likovne aktivnosti u ovom razdoblju često nisu vođene željom za prikazivanjem realnosti, već su rezultat doživljaja boja, oblika i ravnoteže. U ranoj fazi je ponekad teško odrediti prikazuje li crtež osobu ili samo krugove, linije i lukove koji slučajno podsjećaju na ljudski lik. Na crtežima u ovoj fazi nema osjetljivog prostora; objekti su nasumično raspoređeni po papiru, stvarajući dojam konglomerata. Napredak u fazi primarnih simbola iznimno je brz jer prema kraju tog razdoblja dolazi do razvoja okulomotorike – oko, koje je do sada pratilo ruku, počinje voditi, a misao sve više kontrolira motoričke pokrete (Grgurić i Jakubin, 1996).

4.2. Prikaz ljudskog lika u fazi složenih simbola

Faza složenih simbola također se dijeli na dvije faze: prvu, u kojoj misaone operacije proizlaze iz praktičnog rada (likovna aktivnost – likovno djelo – misaone operacije), i drugu, u kojoj misaone operacije prethode likovnom izražavanju (misaone operacije – likovna aktivnost – likovno djelo). U prvoj fazi likovna aktivnost potiče misao, dok u drugoj misao pokreće likovnu aktivnost. Kada misao vodi crtanje, dijete počinje raditi prema određenom planu iako je osnovna ideja još uvijek promjenjiva. Crteži u ovoj fazi sadrže složene simbole koji se ne odnose na konkretne objekte, već na njihove osobine ili akcije. Svaki predmet ili osoba prikazan je kao jedinstven, često koristeći kvadratične oblike. Crtež se prilagođava raspoloživom prostoru, a dijete ponekad okreće papir kako bi iskoristilo prazan dio. Perspektiva i proporcija još nisu važne, a pretjerano izduživanje dijelova tijela, poput ruku i nogu, uobičajeno je. Cilj crteža u ovoj fazi nije postizanje realistične sličnosti, već prenošenje poruke. Vidljive su promjene u likovnom izražavanju, poput figura smještenih na rub papira, što simbolizira liniju tla. Figure više ne „lebde“ i sada stoje uspravno. Pojavljuju se crte koje označavaju tlo i nebo,

a prikaz ljudskog lika postaje složeniji – tijelo je definirano, ruke izlaze iz njega, a noge su prikazane dvostrukom crtom s naznakama stopala i prstiju. Dodaju se detalji poput kose i odjeće, a boja često naglašava ono što dijete smatra važnim, poput srca. Crteži postaju sve sličniji stvarnosti, a dijete hrabro povlači linije, rijetko koristeći višestruke poteze za oblikovanje obrisa (Grgurić i Jakubin, 1996).

4.3. Faza sheme i faza početnog realizma

Tijekom ove faze dijete počinje razumijevati složene oblike nastale kombinacijom različitih elemenata. U crtežima ljudskog lika postupno se pojavljuje profil, pokret i sve veća objektivnost u prikazu stvarnog svijeta.

Razlikujemo nekoliko načina dječjeg likovnog izražavanja:

- a) transparentni prikaz – kada dijete crta, npr. kuću, ono ne prikazuje samo vanjski izgled, već i unutrašnjost
- b) prikaz akcije u fazama – dijete prikazuje niz radnji kroz vrijeme, npr. igru loptom gdje crta uzimanje, udaranje lopte i njen pad preko ograde
- c) emotivna proporcija – dijete povećava predmete ili likove koji su mu važni, dok manje važne prikazuje manjima, neovisno o stvarnim dimenzijama; ako su dva lika, poput slona i miša, podjednako važna, oba će biti nacrtana u velikoj veličini
- d) prevaljivanje oblika – pri crtanju, npr. obitelji za stolom, dijete zanemaruje liniju tla, rotira papir i svaki lik izgleda kao da ima svoje vlastito tlo, zbog čega oblici izgledaju „prevaljeni“.
- e) rasklapanje oblika – često vidljivo u crtežima kuća, gdje dijete prikazuje prednju, zadnju i bočne strane istovremeno
- f) vertikalna perspektiva – dijete prikazuje prostor nizanjem oblika, pri čemu se ono što je bliže nalazi u donjem dijelu crteža, a ono što je udaljenije više gore
- g) obrnuta perspektiva – prostor se prikazuje iskrivljeno, gdje se udaljeni predmeti prikazuju većima, a bliži manjima
- h) poliperspektiva – dijete prikazuje objekte iz različitih kutova istovremeno, npr. neki predmeti gledani su odozgo, a drugi frontalno, što crtežima daje nadrealne i maštovite karakteristike (Grgurić i Jakubin, 1996).

5. LIKOVNI PROJEKT U VRTIĆU

Istraživanje je provedeno tijekom ljetnih mjeseci 2024. godine u Dječjem vrtiću „Čarolija” u Bikovcu, unutar odgojne skupine djece starosne dobi između 6 i 7 godina. Sudjelovalo je desetero djece, a projektno istraživanje uključivalo je devet likovnih aktivnosti kojima su prethodile predaktivnosti kretanja, plesa, trčanja, općih pripremnih vježbi, igre zamrznutih kipova, igre prenošenja informacije pokretom itd. Prva, inicijalna aktivnost provedena je tako da djeca, uz vođenje odgojitelja, odrade nekoliko općih pripremnih vježbi (stupanje, čučnjevi, sklekovi, skok s raznoženjem i odručenjem, stoj na rukama), a zatim svoje vježbanje, odnosno izabrani pokret, prenesu na papir olovkom. Tijekom izvođenja općih pripremnih vježbi ispitivač, odnosno odgojiteljica nije skretala dječju pažnju na izgled njihovih ili tuđih tijela, već je djecu pustila da samostalno uoče izgled njihova tijela tijekom izvođenja određenog pokreta. Zatim su uslijedile aktivnosti koje su prethodile glavnim likovnim zadacima, a osmišljene su tako da se djeci na zabavan i igriv način približi pokret. Tijekom izvođenja općih pripremnih vježbi, plesa i igre zamrznutih kipova djeca su se međusobno promatrala te uočavala i komentirala oblik, položaj i posturu svojeg i tuđih tijela. Unutar glavnih aktivnosti koristile su se različite likovne tehnike koje su djeci već od prije bile poznate – olovka, debeli flomaster, tempera i kreda, te nepoznate – modeliranje aluminijskom folijom, modeliranje mekanom žicom i perlicama. Nakon odrađenih likovnih aktivnosti djeca su opisivala svoje radove, a isti su dokumentirani i zabilježeni fotografijom.

5.1. Cilj projekta

Cilj ovog istraživanja je saznati hoće li djeca drugačije prikazati tijela u pokretu u crtežima nastalim nakon tjelesnih aktivnosti (za vrijeme kojih istražuju i analiziraju pokrete tijela), u odnosu na crteže koji prethode takvim istraživanjima. Također, ovim istraživanjem djeci se želi približiti spoznaja o složenosti pokreta te ih potaknuti na razmišljanje o dobrobiti i važnosti tjelesnog kretanja.

5.2. Istraživačka pitanja

1. Hoće li se vidjeti razlika u dječjim likovnim radovima na temelju istog zadatka s obzirom na iskustvo koje su prošli tijekom istraživanja pokreta?
2. Je li prikaz pokreta u dječjim likovnim radovima nakon procesa istraživanja pokreta izraženiji i prepoznatljiviji?
3. Hoće li se tijekom istraživanja pokreta u dječjim likovnim radovima zadržati ista količina detalja?
4. Hoće li motiviranost i zainteresiranost kod djece rasti iz aktivnosti u aktivnost?

5.3. Hipoteze

H Postoji značajna razlika u dječjim likovnim radovima prije i nakon istraživanja pokreta u količini detalja i složenosti dječjeg crteža.

H1 Prikaz pokreta u dječjim radovima nakon istraživanja je izraženiji i prepoznatljiviji.

H2 Količina detalja u dječjim radovima tijekom istraživanja drastično raste iz aktivnosti u aktivnost.

H3 Motiviranost i zainteresiranost djece raste iz aktivnosti u aktivnost.

5.4. Sudionici projekta

U istraživanju je sudjelovalo desetero djece starosne dobi između 6 i 7 godina. Istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću „Čarolija” u Bikovcu.

5.5. Vrsta, metoda, tehnika i instrumenti istraživanja

Istraživanje je provedeno u svrhu izrade diplomskog rada, a radi se o kvalitativnom istraživanju. U ovom istraživanju kvalitativno su se analizirali i uspoređivali dječji likovni radovi te bilježile dječje izjave tijekom opisivanja likovnih radova. Ujedno je korištena metoda

nestrukturiranog intervjua. Istraživačica je odgojiteljica, a subjekti istraživanja su djeca odgojne skupine starosne dobi između 6 i 7 godina. Podaci su prikupljeni realizacijom likovnih radova, a isti su fotografirani i dokumentirani. Nakon dokumentiranja likovnih radova slijedila je analiza, proučavanje i opisivanje radova. Smisao provedbe kvalitativnog istraživanja bio je odgovoriti na istraživačka pitanja te zadobiti povratnu informaciju o realizaciji cilja ovog istraživanja.

6. LIKOVNE AKTIVNOSTI U VRTIĆU

6.1. Inicijalna aktivnost – prikaz vlastitog tijela u pokretu

Prva aktivnost bila je ključna za izradu ovog diplomskog rada. Prva i zadnja likovna aktivnost ovog istraživanja bile su identične. Likovni radovi prve, inicijalne aktivnosti uspoređeni su sa zadnjom aktivnošću nakon odrađenih aktivnosti istraživanja pokreta, a usporedbom se pokušalo odgovoriti na istraživačka pitanja.

Uvod u aktivnost, istraživačica (odgojiteljica) s djecom, započela je općim pripremnim vježbama koje su uključivale: stupanje na mjestu, čučnjeve, sklekove, skokove s raznoženjem i odručenjem te stoj na rukama. Istraživačica djeci nije skretala pažnju na položaj njihovih ili tuđih tijela, već je djeci rečeno neka se promotre prilikom izvođenja nekog od zadanih pokreta jer će isto nacrtati na papir. Kada su djeca s odgojiteljicom odradila opće pripremne vježbe, krenuli su u stvaralački dio aktivnosti. Za aktivnost se koristila crtačka tehnika, olovka, i bijeli A4 format papira. Svako je dijete crtalo sebe u pokretu – zadatak je bio prikazati sebe za vrijeme izvođenja tjelesnih vježbi. U aktivnosti su sudjelovala sva prisutna djeca.

Fotografija 1. Izvođenje općih pripremnih vježbi – sklekovi.

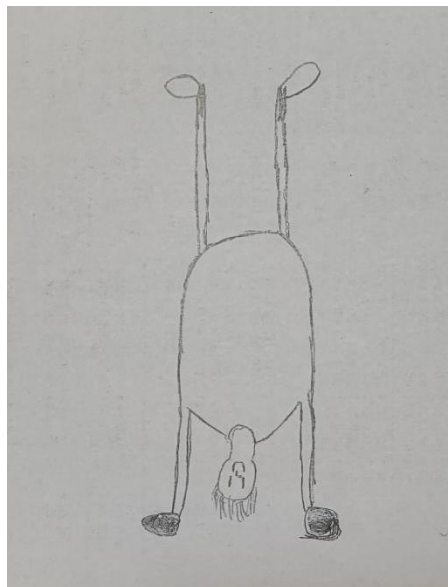

Fotografija 2. Izvođenje općih pripremni vježbi – skokovi.

6.1.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 3. Čučnjevi.

Fotografija 4. Stoj na rukama.

Fotografija 5. Sklekovi.

Djeca su za vrijeme izvođenja općih pripremni vježbi bila vrlo uzbuđena jer su izvodila pokrete koje inače ne prakticiraju, poput stoja na rukama ili sklekova. Nakon završetka vježbanja i postavljanja zadatka, djeca su bila pomalo zbunjena, međusobno su se pogledavala. Tijekom likovnog izražavanja djeca su se mogla podizati i ponoviti vježbu. Većina djece prikazala je sebe kako izvodi pokret čučnja. U dječjim crtežima br. 3 i br. 5 figura lika nema vrat. Djeca ne pridaju pažnju vratu i rukama, već savijanju nogu u koljenu tijekom izvođenja čučnja. Fotografija br. 4 prikazuje stoj na rukama. Dijete je uočilo da su ruke i šake tijekom izvođenje ove vježbe raširene, odnosno blago pomaknute u stranu. Također, iz ovog crteža može se uočiti ravna postura tijela.

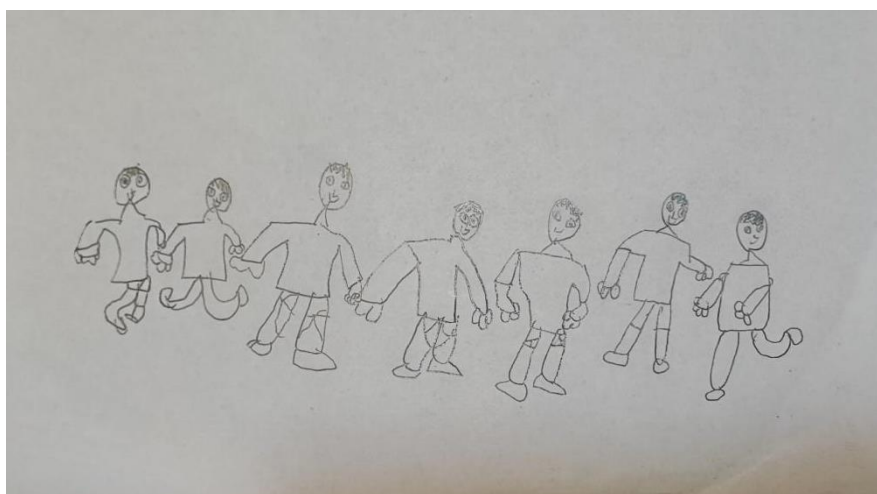
6.2. Promatranje i crtanje prijatelja/ica u plesnom pokretu

Na početku druge aktivnosti djeca su s istraživačicom sjedila na tepihu. Motivacijski dio započeli su razgovorom o ljudskom tijelu, posturi tijela, mišićnim skupinama, razlikama između tijela djevojčica i dječaka, boji i dužini kose te boji očiju što je djecu navelo na zaključak kako nam tijelo služi za kretanje, odnosno za izvođenje različitih pokreta: hodanja, trčanja, skakanja, provlačenja, plivanja, igranja različitih sportova, plesanja... Nakon razgovora slijedila je igra *Prenesi informaciju pokretom* pri čemu su djeca formirala kolonu u kojoj su međusobno leđima stajali jedan iza drugoga. Igra započinje tako da zadnje dijete u koloni po ramenu potapša dijete ispred sebe koje se zatim licem okreće prema njemu. Zadnje dijete prikazuje jedan pokret tijelom, bilo to mahanje, pljeskanje okretanje ili kimanje glavom,

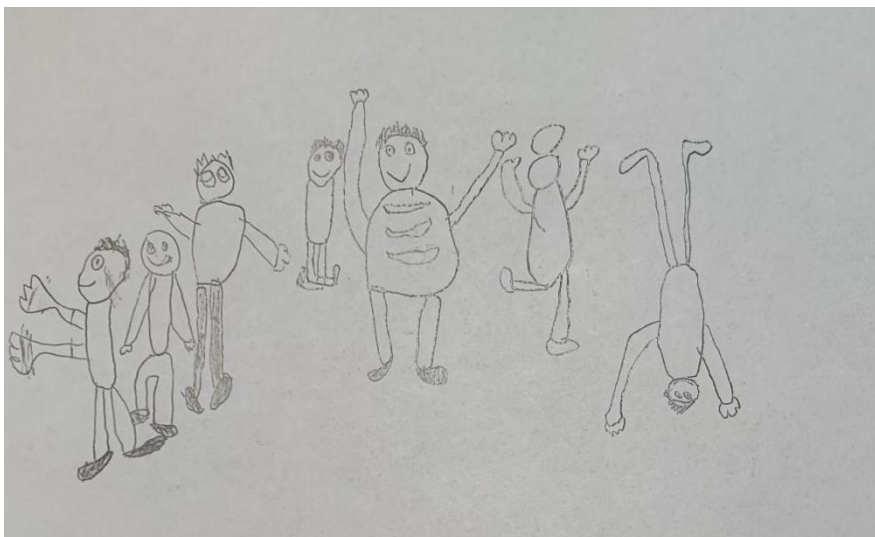
stupanje na mjestu, trčanje na mjestu, skakanje na mjestu, odnosno bilo koji oblik kretanja koji je dijete odlučilo pokazati. Bilo je važno da onaj koji pokazuje pokret bude praćen od djeteta kojemu se pokret pokazuje. Kada zadnje dijete u koloni pokaže svoju informaciju, odnosno pokret, dijete koje je licem okrenuto prema njemu treba ponoviti taj isti pokret. Nakon što ponovi zadani pokret, okreće se prema sljedećem djetetu u koloni, potapša ga po ramenu i prenosi mu istu ili novu informaciju, odnosno pokret. Djeca su u ovoj igri zapažala i istraživala rad i promjene svojeg i tuđeg tijela u pokretu prilikom izvođenja neke radnje.

Po završetku igre *Prenesi informaciju pokretom* djeca su podijeljena u dvije grupe – jednu grupu činili su dječaci, a drugu djevojčice. Grupe su stajale na određenoj udaljenosti, okrenuti licem jedni prema drugima, odnosno na jednom kraju sobe dnevnog boravka stajale su djevojčice, a na drugom kraju dječaci. Predaktivnost glavne aktivnosti bila je sačinjena od plesnih pokreta na djeci dobro poznatu pjesmu. Tijekom izvođenja plesnih pokreta jedna grupa (djevojčice) promatrala je drugu grupu (dječake) i obrnuto. Nakon završetka pjesme, djeca su dobila zadatak nacrtati promatranu grupu (dječaci – djevojčice i djevojčice – dječake) crtačkom tehnikom, olovkom. Za stvaralački dio aktivnosti koristio se bijeli A4 format papira. U aktivnosti su sudjelovala sva prisutna djeca.

6.2.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 6. Crtež prijatelja u plesnim pokretima.

Fotografija 7. Crtež prijatelja u plesnim pokretima.

Fotografija 8. Crtež prijatelja u plesnim pokretima.

Različiti oblici i vrste motivacije omogućili su djeci da za vrijeme likovne aktivnosti imaju potpuni interes i pažnju. Na radovima možemo primijetiti kako su djeca nastojala nacrtati što više detalja u pokretu tijela. Također, na crtežima je vidljiva disproporcionalnost udova tijekom dočaravanja tijela u pokretu. Promatrajući crteže, možemo iščitati kako su djeca tijekom izvođenja plesnih pokreta bila vesela, razigrana i slobodna.

6.3. Nemogući pokreti - prostorna instalacija

Tijekom uvoda i motivacije u novu aktivnost djeca su se prisjećala proteklih aktivnosti te su uvijek dodatno željela razgovarati o njima. Motivacijski dio četvrte aktivnosti sastojao se od različitih videozapisa u kojima su prikazani ljudi koji izvode teške i zahtjevne, pa čak i nemoguće pokrete cijelim tijelom (pokreti zabavljača u cirkusu, stajanje na glavi ili rukama, različiti skokovi, savitljivost i fleksibilnost tijela). Djeca su nakon motivacijskih videozapisa bila podijeljena u parove te su olovkom na veliki format kartona precrtavala svojeg prijatelja u nemogućem pokretu. Zatim je odgojiteljica njihove likovne radove izrezala, a djeca su ih temperom obojila. Likovne radove su djeca s odgojiteljicom izložila kao prostornu instalaciju u voćnjak dječjeg vrtića.

Fotografija 9. Ocrtavanje nemogućeg pokreta na veliki karton.

Fotografija 10. Ocrtavanje nemogućeg pokreta na veliki karton.

Fotografija 11. Bojanje izrezanih likova temperom.

6.3.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 12. Okret na jednoj ruci.

Fotografija 13. Stoj na rukama.

Fotografija 14. Skakanje

Fotografija 15. Stoj na glavi

Fotografija 16. Prostorna instalacija nemogućih pokreta u voćnjaku vrtića.

Fotografija 17. Prostorna instalaciju nemogućih pokreta u voćnjaku vrtića.

Tijekom razmišljanja i razgovora o nemogućim pokretima djeca su iste objašnjavala i pokazivala, no kada su legli na karton bilo im je teško nepomično ostati na jednom mjestu kako bi ih prijatelj/ica precrtala. Djeca su isprobavala različite pokrete tijela preslikati na karton, a rado su promatrala obrise ostalih prijatelja na kartonu. Boje su djeca birala prema odjeći u koju su bili obučeni toga dana. Tijekom postavljanja prostorne instalacije u vrt voćnjaka djeca su samostalno nosila svoje likove, postavljala ih pored drveta i oslanjala na njega.

6.4. Ocrtavanje tijela – prikaz pokreta kroz faze pokreta

Četvrta aktivnost služila je kao međuaktivnost trećoj i petoj likovnoj aktivnosti. Djeca su bila podijeljena u parove, a na raspolaganju su imala veliki, bijeli papir zalijepljen na zid i debele flomastere različite boje. Cilj ove aktivnosti bio je dočarati različite položaje ruku od priručnja do uzručenja, a djeca su tako pokret raščlanjivala na faze pokreta. Prilikom precrtavanja, djeca su primjećivala različite veličine tijela, glave, dužine ruku i nogu.

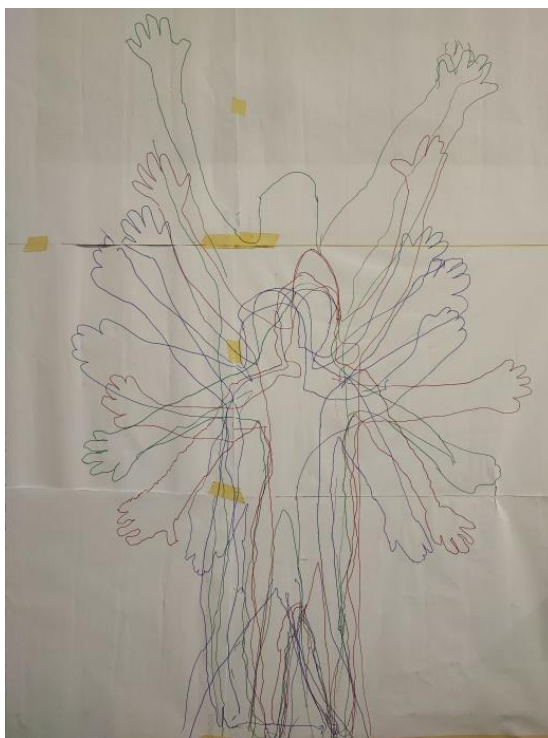

Fotografija 18. Precrtavanje položaje ruku kroz faze pokreta.

Fotografija 19. Precrtavanje položaje ruku kroz faze pokreta.

6.4.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 20. Prikaz pokreta kroz faze pokreta.

Djeca su samostalno birala boju svojeg flomastera te ocrtavala svojeg prijatelja/icu na papir. Djeci je ova aktivnost bila jako zanimljiva i zabavna. Međusobno su komentirali razlike u veličini tijela, ruku i nogu.

6.5. Ja i moja sjena

Odgojiteljica je kao motivaciju za ovu aktivnost odabrala šetnju i boravak u dvorištu dječjeg vrtića. Tijekom šetnje i boravka u dvorištu djeca su igrala igru *Ledena baba* u kojoj jedno ili dvoje djece po prostoru lovi suigrače. Kada ih dotakne, oni se zalede i ne smiju se micati. Drugi suigrač može ponovno odlediti zaleđenog prijatelja svojim dodirom, ali mora pritom paziti da ne nastrada od *ledene babe*. Prilikom zamrzavanja djeca su ostajala stajati u različitim položajima, a pritom su primijetila svoju sjenu na tlu što je i bio cilj aktivnosti. Djeca su zatim cijelim putem do vrtića promatrala svoje sjene, micala ruke u različitim smjerovima, glavu, noge... Kada su djeca došla na asfaltirani dio vrtićkog dvorišta, na raspolaganju su imala krede različitih boja koje su im poslužile za precrtavanje sjena svojih prijatelja na asfaltnu podlogu. Ova aktivnost bila je dobra podloga za aktivnost koja je uslijedila.

Fotografija 21. Precrtavanje sjena svojih prijatelja na asfaltnu podlogu.

6.5.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 22. Ja i moja sjena.

Fotografija 23. Ja i moja sjena.

Tijekom ocrtavanja tijela na asfaltnu podlogu, djeca su često opominjala jedna druge kako moraju ostati mirni. Boje su djeca birala prema odjeći u koju su bili obučeni toga dana. Prema likovnom radu može se zaključiti kako su djeca tijekom istraživanja sjene shvatila da im se lice, odnosno njihov obraz ne vidi, stoga glava nije obojena.

6.6. Moja sjena se kreće – moje boje

Uvod u aktivnost sačinjavao je razgovor o najdražim bojama djece, nakon čega je djeci dano na raspolaganje: bijeli A4 format papira, tempere različitih boja (ljubičasta, plava, crvena, narančasta, zelena, žuta i ružičasta) i kistovi različite debljine. Odgojiteljica je djeci navela kako je cijeli A4 format papira potrebno oslikati najdražim bojama. Dječaci su birali hladne boje (plava, zelena, ljubičasta), dok su djevojčice birale tople boje (crvena, ružičasta, žuta, narančasta). Likovni radovi ostavljeni su da se osuše, a za to vrijeme odgojiteljica je dodatno motivirala djecu postavivši velike reflektore u zamračenu sobu dnevnog boravka uperene u jedan zid. Nakon što su djeca stigla u sobu, odmah su počela promatrati svoj oblik tijela, izvoditi različite pokrete, skakati, udaljavati se od zida i približavati. Odgojiteljica je djeci postavljala različita motivacijska pitanja, poput „Vidite li svi boje svoje odjeće u svojoj sjeni?“, „Što još ne vidite na svojoj sjeni, a imate na svojem tijelu?“ Motivirana djeca olovkom su nacrtala svoje tijelo u pokretu na papir oslikan njihovim bojama. Kada su nacrtala svoj pokret uz pomoć odgojiteljice, izrezala su ga i na to mjesto zalijepila crni kolaž papir, a izrezani pokret svojeg tijela malo su udaljila i ponovno zalijepila. Tako su nastali likovni radovi njihovih najdražih boja sa sjenom koja se kreće.

Fotografija 24. Oslikavanje čitavog papira najdražim bojama.

Fotografija 25. Promatranje svoje sjene u prostoru.

6.6.1 Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 26. Moja sjena se kreće.

Fotografija 27. Moja sjena se kreće.

Prilikom motivacije, djeca su bila oduševljena izvođenjem različitih pokreta kako bi promatrala svoju sjenu. Dječaci su za likovno izražavanje birali hladnije tonove boja, dok su djevojčice birale toplije tonove. I u ovoj likovnoj aktivnosti, kao i u prethodnoj, djeca su shvatila kako im se lice ne vidi, stoga na isto nisu obraćali pažnju. Na fotografiji br. 27 možemo primijetiti kako figura lika sadrži: kosu, majicu, hlače i cipele. Dječak je obrazložio da se na njegovoj sjeni navedeno ne vidi, ali da je on u stvarnom svijetu obučen.

6.7. Sportski pokret – oblikovanje aluminijskom folijom

Motivacija za osmu likovnu aktivnost bili su djeci najprepoznatljiviji sportovi: nogomet, gimnastika, košarka, hokej i trčanje. Djeca su demonstrirala pokrete svakog sporta te su ih dodatno upoznala putem različitih videozapisa. Odgojiteljica je napomenula da svako dijete izabere jedan pokret iz sporta koji mu se najviše sviđa te da će taj isti pokret izraditi aluminijskom folijom. Odgojiteljica je tijekom likovne aktivnosti pomagala djeci, motivirajući ih kako izraditi noge, ruke, glavu i trup. Djeca su isprobavala i kombinirala. Kada je lik u pokretu bio dovršen, odgojiteljica je isti pričvrstila vrućim ljepilom na drveni štapić kako bi lik mogao stajati.

Fotografija 28. Izrada lika u sportskom pokretu od aluminijske folije.

6.7.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 29. Dječji radovi aluminijskom folijom. Sportski pokreti.

Fotografija 30. Nogometaš.

Fotografija 31. Gimnastičarka.

Fotografija 32. Košarkaš.

Fotografija 33. Trčanje.

Oblikovanje i modeliranje aluminijskom folijom djeci su bili noviteti, do sada se nisu susretali s ovom likovnom tehnikom. Na radovima možemo primijetiti kako su djeca izrazito pazila na izgled nogu, ruku i tijela pri izvođenju nekog sportskog pokreta. Likovi imaju savijene noge u koljenima i laktovima.

6.8. Moj lik u pokretu

Odgojiteljica je djeci stvaralačke aktivnosti pripremila od jednostavnijih prema složenijim. Motivaciju djece odgojiteljica je započela poligonom prepreka koji je zahtijevao pokrete sunožnog skakanja, skakanja na jednoj nozi, provlačenja, kotrljanja i hodanja po uzvišenoj podlozi. Odgojiteljica je djeci skrenula pozornost na gibanje, presavijanje i posturu tijela u svakoj tjelesnoj vježbi zasebno. Djeca su promatrala svoje tijelo, tijelo svojih prijatelja te su razgovarala i opisivala navedeno. Nakon motivacijskog dijela, djeca su na raspolaganje dobila savitljive žice i perlice s uputama izrade svojeg tijela. Najprije su nizala perlice na žicu te ih počela savijati u dijelove tijela: glavu, trup, ruke i noge. Njihov lik odgojiteljica je pričvrstila na drveni štapić vrućim ljepilom, stoga su djeca svoj lik mogla pokretati u kojem smjeru žele.

Fotografija 34. Nizanje perlica na savitljive žice.

6.8.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 35. Moj lik u pokretu.

Fotografija 36. Igra lutkama.

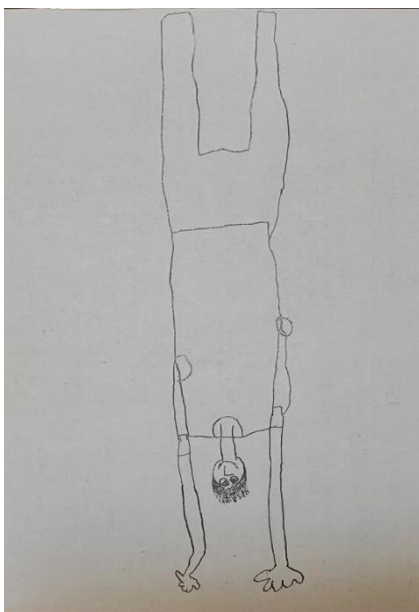
Djeca su u ovoj aktivnosti vježbala finu motoriku šake i prstiju. Nizanje perlica na žicu bilo je djeci zabavan proces. Djeca su isprobavala savijanje žice u različitim smjerovima. Većina djece izradila je lutkicu kojoj ruke i noge idu iz glave. Djeca se nisu zamarala detaljima, no bojom perlica ipak jesu. Na fotografiji br. 35 jasno je vidljivo kako je lutkica izrađena smo od crnih i narančastih perlica.

6.9. Završna aktivnost – prikaz vlastitog tijela u pokretu

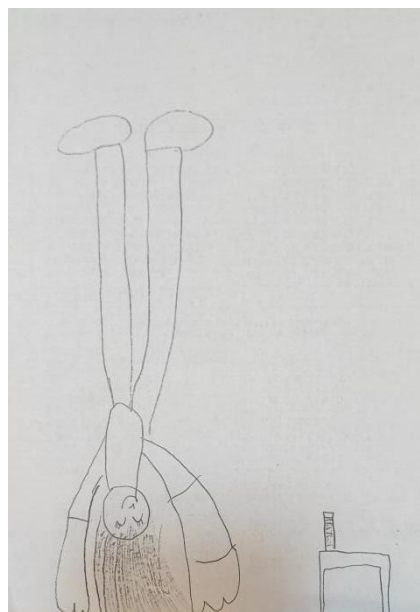
Kao što je već navedeno, prva i zadnja likovna aktivnost bile su ključne za izradu ovog diplomskog rada. Prva i zadnja likovna aktivnost ovog istraživanja bile su identične. Likovni radovi prve, početne aktivnosti uspoređeni su sa zadnjom aktivnosti nakon odrađenih aktivnosti istraživanja pokreta, a usporedbom se pokušalo odgovoriti na istraživačka pitanja.

Uvod u aktivnost, istraživačica (odgojiteljica) s djecom, započela je općim pripremnim vježbama koje su uključivale: stapanje na mjestu, čučnjeve, sklekove, skokove s raznoženjem i odručenjem te stoj na rukama. Istraživačica djeci nije skretala pažnju na položaj njihovih ili tuđih tijela, već je djeci rečeno neka promotre sebe prilikom izvođenja nekog od zadanih pokreta jer će isto nacrtati na papir. Kada su djeca s odgojiteljicom odradila opće pripreme vježbe, krenuli su u stvaralački dio aktivnosti. Za aktivnost crtanja autoportreta u pokretu koristila se crtača tehnika, olovka, i bijeli A4 format papira. Svako je dijete crtalo sebe. U aktivnosti su sudjelovala sva prisutna djeca.

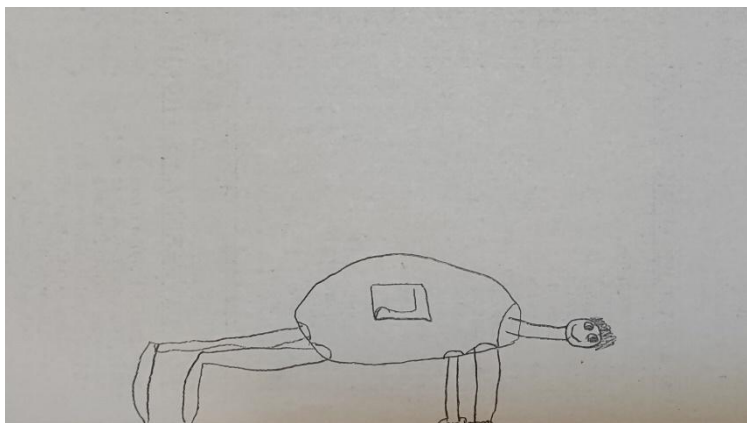
6.9.1. Dječji likovni radovi i osvrt na radove

Fotografija 37. Stoj na rukama

Fotografija 38. Stoj na rukama

Fotografija 39. Sklekovi.

Djeca su za vrijeme izvođenja općih pripremni vježbi bila vrlo uzbuđena jer su ovaj put znali što je njihov zadatak. Većina djece prikazala je sebe kako izvode pokret stoj na rukama. Fotografija br. 38 prikazuje stoj na rukama djevojčice kojoj kosa visi naopačke, cijeli njezin lik je naopačke, no stol koji je sa strane i bočica vode na njemu nisu okrenuti. Fotografija br. 39 prikazuje vježbu skleka s bočne strane. Dječak razumije percepciju i izgled tijela tijekom izvođenja vježbe.

7. RASPRAVA

Provedenim istraživanjem ostvaren je planirani postavljeni cilj koji se odnosio na spoznaju hoće li djeca drugačije prikazati tijela u pokretu na svojim crtežima nastalim nakon tjelesnih aktivnosti, u odnosu na crteže koji prethode takvim istraživanjima. Djeca nakon odrađenih tjelesnih aktivnosti tijelo u pokretu prikazuju složenije i prepoznatljivije. Zbog malog broja djece koja su sudjelovala u istraživanju, istraživanje ne možemo tretirati kao pravo istraživanje. Međutim, benefit ovakvih aktivnosti je velik, a iskustvo koja su djeca stekla sudjelovanjem u aktivnostima je dragocjeno.

Analizom dječjih likovnih radova potvrđene su prva i treća hipoteza, druga hipoteza je odbačena, dok je glavna hipoteza djelomično potvrđena. Glavna hipoteza djelomično je potvrđena jer se u dječjim likovnim radovima ne uočava značajna razlika u količini detalja, no dječji crtež je složeniji. Prva hipoteza navodi kako je prikaz pokreta u dječjim radovima nakon istraživanja pokreta izraženiji i prepoznatljiviji što se i potvrdilo. Treća hipoteza govori kako je motiviranost i zainteresiranost djece rasla iz aktivnost u aktivnost što se i potvrdilo. Isto se može zaključiti po svim likovnim aktivnostima i njezinim likovnim radovima. Druga hipoteza, koja glasi da će količina detalja u dječjim radovima tijekom istraživanja drastično rasti iz aktivnosti u aktivnost, je odbačena. Detalji u dječjim likovnim radovima nakon istraživanja pokreta nisu intenzivni, već se vidi složenost pokreta.

8. ZAKLJUČAK

Dječje likovno stvaralaštvo važan je dio dječjeg života. Likovnim stvaralaštvom dijete upoznaje svijet oko sebe: dodirivanjem, rezanjem, šaranjem, trganjem, manipuliranjem... Stoga, likovno stvaralaštvo ne smijemo zanemarivati jer se dijete neće moći razviti u cjelovitu i ispunjenu osobu, već će osjećati nezadovoljstvo i bit će frustrirano. Dječja likovna umjetnost od odgojitelja zahtjeva educiranost, kompetentnost te prepoznavanje likovnih elemenata i faza likovnog razvoja djece rane i predškolske dobi. Kako bi dijete razvijalo svoju kreativnost, potrebno je da odrasta u poticajnom okruženju u kojemu će moći slobodno izražavati svoje emocije, iskrenost i maštu. Analizom dječjeg crteža dopiremo u srž djeteta. Iz njega možemo iščitati najskrivenije tajne djetetovog razvoja i odrastanja. Dječji je crtež, stoga, predmet mnogih istraživanja od strane različitih stručnjaka: likovnih umjetnika, psihologa, pedagoga, sociologa, defektologa i liječnika. Kada govorimo o razvojnim fazama dječjeg likovnog stvaralaštva, najbolje ih je objasniti kroz prikaz čovjeka od faze šaranja do faze realizma. Dijete isprva pokret prikazuje različitim vrstama crta (ravne, zakrivljene, oble...), zatim čovjeka prikazuje krugom, a nakon nekog vremena dijete crta glavonošca i na kraju realističnog čovjeka. Prikaz čovjeka u dječjim likovnim radovima viđa se svakodnevno, no prikaz čovjeka u pokretu je rijetkost. Djetetu je pokret složen pojam kojega treba objasniti i približiti. Upravo zbog približavanja složenosti pokreta dječjem oku nastao je ovaj rad u kojem se željelo saznati hoće li djeca drugačije prikazati tijela u pokretu u svojim crtežima nastalim nakon tjelesnih aktivnosti, u odnosu na crteže koji prethode takvim istraživanjima.

Literatura

Knjige:

1. Bodulić, V. (1982). *Umjetnički i dječji crtež*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Dvorski, M., Kokanović, T., Matić, I., Bogovčić, S. (2015). Stavovi odgojitelja o provođenju kineziološke kulture u vrtićima s obzirom na njihov stupanj obrazovanja. U: Prskalo, I i sur. (ur.), *Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja - Kineziološka edukacija sadašnjost i budućnost*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Grgurić, N. i Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*: Zagreb. Educa.
4. Herceg, L.; Rončević, A; Karlavaris, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa
5. Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike - Temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa.
6. Jurko, D. i sur. (2015). Osnove kineziologije. Zagreb: Gopal.
7. Lowenfeld, V., Brittain Lambert, W. (1987). *Creative and mental growth*: Prentice hall.
8. Peić, M. (1983). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno umjetničko djelo*. Metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtićke i školske dobi. Zagreb: Alfa.
10. Prskalo, I., Horvat, V. i Hraski, M. (2014). *Igra i kineziološka aktivnost djeteta – preduvjet stvaranja navike svakodnevnog vježbanja*. Croatian Journal of Education, 16, 57-68.

Internetski izvori:

1. Hrvatska enciklopedija. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/umjetnost>. 8. 9. 2024.
2. Huzjak, M., (n.d.). Analiza – čitanje likovnog „teksta“. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/miro3.htm>, 7. 9. 2024.
3. Internetska biblioteka Watchtower. <https://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/101995801>. 8. 9. 2024.

4. Mišigoj-Duraković i sur. (2018). *Tjelesno vježbanje i zdravlje*, Hrvat. Športskomed. Vjes. 51:53, <https://hrcak.srce.hr/file/312385>, 7. 9. 2024.
5. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, (2015). <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
6. Oklobdžija, M. (1990). Utopijska svijest kao ljudska potreba. *Revija za sociologiju*, 21 (4), 587-593. <https://hrcak.srce.hr/155114> 7. 9. 2024.
7. Štrukelj, V. (2021). *Važnost tjelesne aktivnosti u predškolskoj dobi* <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A2695/datastream/PDF/view>, 7. 9. 2024.
8. The World Health Organization (2010). Health Systems Financing: the Path to Universal Coverage. <https://iris.who.int/handle/10665/44371>, 6. 9. 2024.
- .W. de Greeff, J., Bosker, R.J., Oosterlaan, J., Visscher, C., Hartman, E. (2018). Effects of physical activity on executive functions, attention and academic performance in preadolescent children: a meta-analysis. *Journal of Science and Medicine in Sport*. Volume 21, Issue 5, Pages 501-507. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1440244017316419#preview-section-abstract>, 7. 9. 2024.
9. Žigman A., Ružić L., (2008). *Utjecaj tjelesne aktivnosti na raspoloženje - fiziološki mehanizam*, Hrvat. Športskomed. Vjes., 23:75-82. <https://core.ac.uk/reader/81417150>, 7. 9. 2024.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Ja, Maja Kornet, izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Maja Kornet